

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЯЄЦЬ І ЯЄЧНИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE EGG AND EGG PRODUCTS MARKET IN UKRAINE

УДК 339.1

<https://doi.org/10.32843/infrastuct45-19>

Ларіна Я.С.

д.е.н., професор кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Попов О.О.

студент
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Larina Yaroslava

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Popov Oleksandr

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті досліджено вітчизняний ринок курячих яєць за декілька останніх років. Розглянуто динаміку поголів'я птиці загалом, а також курей-несучок у сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення. Виявлено особливості ринку яєць, оцінено ключові тенденції та перспективи його розвитку, на які значно впливають як природні, так і економічні чинники. Запропоновано напрями поглиблення сегментації ринку, виявлено нові фактори культури споживання яєць. Обґрунтовано механізми взаємодії учасників ринку в умовах інтенсивної конкуренції. Дослідження проводилось за матеріалами великих агропромислових підприємств України. Застосовано методи статистичного аналізу для виявлення динаміки обсягів виробництва й реалізації продукції, що дало змогу визначити ключові тенденції розвитку ринку яєць. Проведено аналіз місткості ринку та ринкових часток для визначення типу та конкурентної структури ринку.

Ключові слова: ринок яєць, кон'юнктура ринку, місткість ринку, ринкова частка, сегмент.

В статье исследован отечественный рынок куриных яиц за несколько последних лет. Рассмотрена динамика поголовья птицы в целом, а также кур-несушек в сельскохозяйственных предприятиях и хозяйствах населения. Выявлены особенности рынка яиц, оценены ключевые тенденции и перспективы его развития, на которые значительно влияют как природные, так и экономические факторы. Предложены направления углубления сегментации рынка, выявлены новые факторы культуры потребления яиц. Обоснованы механизмы взаимодействия участников рынка в условиях интенсивной конкуренции. Исследование проводилось по материалам крупных агропромышленных предприятий Украины. Применены методы статистического анализа для выявления динамики объемов производства и реализации продукции, что позволило определить ключевые тенденции развития рынка яиц. Проведен анализ емкости рынка и рыночных долей для определения типа и конкурентной структуры рынка.

Ключевые слова: рынок яиц, конъюнктура рынка, емкость рынка, рыночная доля, сегмент.

The article examines the domestic market of chicken eggs over the past few years. The dynamics of the poultry population in general, as well as of laying hens in the context of agricultural enterprises and households, is considered. The purpose of the work is to identify the features of the egg market in Ukraine, assess key trends and prospects for its development, which are significantly influenced by both natural and economic factors. In this aspect, to deepen market segmentation, identify new factors of the culture of consumption and develop mechanisms for interaction of market participants in conditions of intense competition are the main objectives of the study. Conjunction is defined by us as a certain situation that has developed in the market in a specific period of time and characterizes the real ratio of supply and demand. Market conditions are characterized by demand, supply and their interaction, price dynamics and their level, volumes and dynamics of stocks, as well as the formation of market conditions are influenced by historical, national, climatic, territorial, political, socio-economic conditions. It has been revealed that such factors are pouring into the development of the egg market, as there is a number of chickens; productivity of chickens; economic situation; epizootic situation in the region; seasonality. The research was conducted on the materials of large agro-industrial enterprises of Ukraine. The methods of statistical analysis were used for the analysis of dynamics of an index of volume of production and volume of the realized agro-industrial production, which allowed identifying the key trends of development of Ukrainian egg market. Also the methods of complex evaluation (assessment of the level of monopolization) for define type and competitive structure of the market was used. The great attention to the organic and natural food, as well as the interest to the conditions of the production, grows up the demand for the products of the companies, which adhere to the standards and treat animals humanely. In addition, in Ukraine, besides the segments of chicken eggs and egg products, the segment of free range eggs is developing.

Key words: egg market, market conjunction, market capacity, market share, segment.

Постановка проблеми. Сьогодні ринок яєць в Україні є одним із важливих галузевих ринків агропродовольчої продукції, що забезпечує споживачам відносно дешеvu та біологічно повноцінну їжу. Це ринок, на якому поєднуються інтереси виробників, посередників та кінцевих споживачів. Ринок швидко розвивається, змінюючи свою конкурентну структуру та поглиблюючи диференціацію. Однак виробництво різних яєчних продуктів ще недостатньо розвинене в галузі яєчного птахівництва в Україні.

Стратегічним пріоритетом соціального та економічного розвитку економіки України в умовах глобалізації та посилення глобальної конкуренції є підвищення рівня продовольчої безпеки на основі нарощування виробництва продуктів харчування, підвищення їх якості та безпеки, а також

забезпечення захисту вітчизняного виробника. Яєчне птахівництво належить до галузей сільського господарства, розвиток яких дає змогу достатньою мірою забезпечувати зростаючий попит населення на високоякісні продовольчі товари тваринного походження. Галузь постачає енергетично поживні та незамінні продукти харчування, має значний економічний потенціал для розвитку, але використовує ще не весь свій потенціал і потребує державної підтримки разом з іншими галузями тваринництва.

Вектор розвитку птахівничих підприємств спрямований на пошук компромісу між збільшенням обсягів виробництва, якістю, доступністю та екологічністю на основі діагностики елементів мікро- та макросередовища для розширення виробництва якісних конкурентних продуктів. У цьому контексті

меторозвитку є баланс між ресурсним потенціалом птахівничих підприємств та вимогами ринку з точки зору екологічної складової частини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Ключові тенденції розвитку світового ринку яєць відображені в наукових працях таких учених, як В. Андрійчук, О. Гоменюк, Н. Круліковська [4], П. Саблук, М. Сахацький, Н. Сеперович, Ф. Ярошенко. Однак глобальний і внутрішній ринок яєць потребує нових поглиблених досліджень у контексті зміни смаків та вподобань споживачів і поглиблення процесів диференціації продуктів. Питаннями, що мають велике значення під час вибору напрямів та методів дослідження аграрних ринків, займалися провідні вітчизняні вчені, такі як О. Єранкін, С. Кваша, В. Липчук, О. Шпичак. Важливість дослідження ринку через визначення сутності, структури, методів і форм ринкових відносин, конкуренції та прогнозування диктує необхідність забезпечення стратегічною інформацією процесу його функціонування та розвитку, тому, незважаючи на значну кількість наукових праць з означених питань, виявлення тенденцій кон'юнктури ринку яєць та оцінювання перспектив розвитку залишаються актуальними. Важливим є також вивчення конкурентної структури, що визначає оптимальне прийняття рішень учасниками ринку та узгодженість дій для забезпечення конкурентоспроможності підприємств яєчного напрямку у довгостроковій перспективі.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні тенденцій та перспектив розвитку вітчизняного ринку яєць. Завданням дослідження є формування загальної та якомога більш повної картини основних тенденцій ринку яєць України задля подальшого розуміння конкурентних дій лідерів цього ринку та підприємств, що їх наслідують.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, кон'юнктура (від лат. "conjungo" – «зв'язую», «з'єдную») – це стан на ринку на поточний момент; певна ситуація, що сформувалася на ринку в конкретний проміжок часу і характеризує реальне співвідношення попиту й пропозиції. Отже, ринкову кон'юнктуру характеризують попит, пропозиція та їх взаємодія, динаміка цін та їх рівень, обсяги та динаміка запасів; на формування кон'юнктури ринку впливають історичні, національні, природно-кліматичні, територіальні, політичні, соціально-економічні умови. Для поглибленого аналізу варто дослідити динаміку поголів'я птиці загалом з виділенням курей-несучок у розрізі сільськогосподарських підприємств та господарств населення.

Птахівнича галузь України є традиційною для країни і має досить високий рівень розвитку. З 2017 року розпочалося поступове збільшення поголів'я птиці, що свідчить про поступове відновлення галузі птахівництва після кризи. За результатами 2018 року зафіксовано зростання чисельності поголів'я птиці як у секторі промислового виробництва, так і в домогосподарствах (рис. 1).

На розвиток ринку яєць впливають такі чинники, як загальна чисельність поголів'я курей, продуктивність курей, економічна ситуація, епізодична ситуація в регіоні, сезонність.

Системний підхід до вивчення українського ринку яєць і яєчних продуктів передбачає виділення у структурі зазначеного ринку окремих сегментів, таких як сегмент яєць промислового виробництва; сегмент яєчних продуктів; сегмент органічних яєць (формується). Одним із сучасних трендів у харчовій промисловості є виробництво органічної продукції, зокрема яєць. Незважаючи на те, що ціна органічних яєць вище ціни звичайних, попит на такі продукти розвивається, впливаючи на середню ціну усієї продукції.

Рис. 1. Динаміка поголів'я птиці в Україні, млн. голів

Джерело: побудовано авторами на основі джерела [10]

Щодо виробництва яєць в Україні, то за 1998–2013 роки спостерігалось стійке зростання його обсягів, а саме в 1,73 рази. У цей період відбулося скорочення частки господарств населення, а також зростання цієї частки для агропідприємств. Винятком щодо зростання обсягів виробництва яєць стали 2015 та 2016 роки, коли спостерігалися від'ємні прирости. У 2018 році в Україні вироблено на 4,1% більше яєць, ніж у 2017 році (16,14 млрд. штук порівняно з 15,5 млрд. штук відповідно). Варто відзначити, що збільшення виробництва відбулося як за рахунок промислових підприємств, так і за рахунок домогосподарств населення. Виробництво яєць у сільськогосподарських підприємствах склало 8,9 млрд. шт. (+6,4% порівняно з 2017 роком), в господарствах населення – 7,2 млрд. шт. (+1,4% порівняно з 2017 роком). Лідерами за темпами зростання виробництва яєць стали Івано-Франківська (19,9%), Донецька (18,4%), Київська (14,6%), Тернопільська (10,7%), Херсонська (9,9%), Харківська (8,9%) і Закарпатська (8,8%) області.

Ефективна селекційна робота, що проводиться в птахівництві, забезпечила високий приріст продуктивності курей-несучок. У 2013–2018 роках середньорічна продуктивність становила понад 290 яєць на одну курку. Такі високі показники зумовили високий експортний потенціал яєчної галузі та вихід України на міжнародний ринок. Основною причиною зростання експорту є популяризація українських виробників на світових ринках завдяки конкурентній ціні за високої якості. Імпорт яєць з України має значно менші обсяги порівняно з експортом, яйця імпортується переважно для поповнення поголів'я (інкубаційні яйця).

Розгляд динаміки споживання яєць в Україні показав, що з 2014 року на одну особу на рік припадали 268–280 яєць, що менше раціональної норми, яка складає 290 штук, а зростання за досліджуваний період склало більше 40%.

Сегмент яєчних продуктів (ЯП) активно розвивається в Україні з 2005 року, демонструючи високі темпи зростання. Обсяг ринку (т) збільшився майже в 15 разів, скорочення мало місце лише в кризовому 2009 році. У структурі ЯП виділяються сухі та рідкі. Виробництво сухих зросло випереджуваними темпами до 2016 року (зростання склало 21,1 рази). У 2017 році вперше за 10 років обсяги виробництва рідких ЯП перевищили обсяги виробництва сухих. У 2018 році виробництво сухих ЯП скоротилося на 1,9%, а саме до 9 865 т. Найбільш значні експортні поставки яєчних продуктів Україна у 2014–2018 роках здійснювала до Йорданії, Кореї, Тайваню, Індонезії та Туреччини. Очікується, що приріст обсягів виробництва яєць на короткострокову перспективу збережеться стабільно внаслідок високого попиту як в Україні, так і на світових ринках. У виробництві

яєчних продуктів зберігатимуться високі темпи зростання.

Крім описаних вище, в Україні скоро може з'явитися ще один перспективний сегмент, а саме яйця вільного виходу. Протягом останніх років все більше людей у світі переймаються питаннями екології, збереження довкілля та гуманного ставлення до тварин. В деяких країнах турбота про навколишнє середовище не лише закріплена в законах, але й підтримується за допомогою бюджетних дотацій. Яскравим прикладом слугує Європейський Союз, який щорічно виділяє більше 400 млн. євро на розвиток навколишнього середовища. Наприклад, у бюджеті 2020 року розмір видатків становить 405,9 млн. євро. Окремо на розвиток сільської місцевості та аграрних підприємств виділяється ще 57,7 млрд. євро. У 2018 році на розвиток природних ресурсів і взагалі на сталий розвиток у рамках Спільної аграрної політики ЄС припадало 43% всіх видатків з бюджету Європейського Союзу [9].

Підвищена увага споживачів до органічного та натурального, а також інтерес до умов виробництва продукції сприяє зростанню попиту на товари, вироблені компаніями, які дотримуються стандартів і гуманно ставляться до поголів'я свійських тварин. Згідно з опитуваннями, більше 94% європейців вважає, що питання захисту сільськогосподарських тварин є важливим. Вищою є частка в найбільш розвинутих країнах, таких як Швеція, Фінляндія та Португалія, де близько 99% респондентів повідомили, що вважають фермерський добробут важливим для життєдіяльності тварин, тоді як у менш розвинутих Угорщині, Хорватії, Польщі, Словаччині та Болгарії відсоток таких респондентів склав 86–88% [9].

Зростання популярності натуральних продуктів мало вплив на яєчну галузь. Так, у багатьох розвинутих країнах на полицях супермаркетів з'являється все більше яєць вільного виходу ("free range"). Відмінність від звичайних яєць полягає в технології. "Free-range" передбачає, що курки-несучки утримуються не в клітках, а у спеціальних загонах, отже, протягом дня можуть вільно рухатися. Вважається, що такі умови покращують мікроклімат та є менш стресовими для птиці. В ЄС навіть створена Європейська громадянська ініціатива (ЕСІ), яка об'єднує понад 170 організацій і дбайливих громадян по всій Європі та очолює громадянську ініціативу «Клітка». ЕСІ виступає за заборону виробництва яєць із застосуванням кліток. Це впливає на використання яєць вільного виходу у виробництві, роздрібній торгівлі, ресторанах та продовольчих ТНК. В ЄС розвиток ринку яєць вільного виходу не лише базується на зростанні попиту, але й стимулюється на законодавчому рівні. Так, Швейцарія уже повністю відмовилася від виробництва яєць «з кліток». В Австрії та Бельгії

найближчим часом утримання птахів у клітках буде заборонено на законодавчому рівні. Схожа заборона буде діяти в Німеччині та Великій Британії з 2025 року [9]. Крім європейських країн, цей тренд активно розвивається у США та Австралії.

В Україні ринок яєць вільного виходу поки що слабо розвинений. Сьогодні лише декілька виробників займаються виробництвом за технологією "free range". Проте, за оцінкою "Pro-Consulting", у майбутньому частка підприємств, які лояльно ставляться до тварин, зросте. Цьому посприяють інтеграція з ЄС, нарощування експорту яєць у країни Європи, стимулювання з боку великих торгових мереж. Вагомим стримуючим фактором може стати купівельна спроможність населення в Україні, оскільки яйця вільного виходу порівняно зі звичайними коштують дорожче.

Дослідження ринку яєць має включати також розрахунок та оцінювання місткості ринку й ринкових часток найбільших конкурентів, ступеня концентрації ринку. Місткість ринку яєць в Україні залежить переважно від динаміки виробництва, оскільки частка зовнішньої торгівлі невелика (табл. 1).

За наведеними у табл. 1 даними можна виявити загальні тенденції до зниження фактичного споживання, зростання ціни та відповідного зростання місткості ринку. Ці фактори мають за законом попиту обернену залежність і наочно демонструють дію економічних закономірностей.

Розглянемо ринок курячих яєць України з точки зору співвідношення ринкових часток основних гравців. За даними сайту "Latifundist", ринкова частка агрохолдингу «Авангард» за 2015 рік складала 56%. Проте використовуючи дані Державної служби статистики України, а також дослідивши річні звіти двох основних конкурентів на ринку яєць за цей період, а саме ТОВ «ОВОСТАР» та агрохолдингу «Авангард», ми дійшли висновку щодо неточності даних на сайті "Latifundist" [5]. «Авангард» дійсно був лідером ринку, проте з

ринковою часткою 21% (станом на 2015 рік) та 16% (станом на 2018 рік). Такі невідповідності даних могли виникнути внаслідок домовленостей редакції порталу та компаній для внесення в інформаційний простір недостовірних даних. Доцільністю такого кроку можна вважати те, що це є досить вдалим маркетинговим ходом, оскільки лідери зазвичай мають можливість вплинути авторитетом на споживача, бути гарантом вибору клієнтів у процесі прийняття рішення про покупку. Показники ринкових часток протягом 2013–2018 років дещо змінилися, що вказує на значну конкуренцію між виробниками та вплив зовнішніх факторів на виробництво і збут продукції. Динаміка змін ринкових часток наведена на рис. 2.

З рис. 2. ми можемо бачити поступове вирівнювання конкурентних позицій двох компаній, а також стабільне зростання ринкових показників компанії "Ovostar Union". Як було зазначено в річних звітах агрохолдингу "Avangard", таке значне зниження частки ринку, відповідно, і обсягів виробництва спричинене закриття заводів на окупованих територіях Криму, Донецької та Луганської областей, а також зменшення виробництва у прилеглих до цих областей регіонах.

На основі проведених досліджень можна зробити висновок, що ринок яєць України має характерні риси олігополії. Це підтверджується також вторинною інформацією, адже у звітах Антимонопольного комітету України повідомляється, що «структура ринку курячих яєць в Україні близька до олігополії, проте є конкурентною». Сукупна частка трьох найбільших промислових груп-учасників ринку («Авангард», «Овостар Юніон» та «Інтер-Агросистеми») становить 46,61%. З точки зору розуміння сутності олігополії можна зробити висновок, що критерій віднесення до олігополії виконується, а саме декілька великих фірм мають значну частку ринку [1; 5].

Ключовим виробником яєць в Україні є компанія «Авангард», яка від початку свого існування

Таблиця 1

Показники місткості ринку яєць України за 2011–2018 роки

Показник	Роки							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Фактичне споживання яєць, шт./особу на рік	310	307	309	310	280	267	273	275
Кількість населення України, млн. осіб	45,71	45,59	45,49	43,00	42,84	42,67	42,48	42,38
Місткість внутрішнього ринку яйця за раціональною нормою споживання, млрд. шт.	13,25	13,22	13,19	12,47	12,43	12,38	12,32	12,29
Фактична місткість внутрішнього ринку яйця, млрд. шт.	14,17	14,00	14,06	13,33	12,00	11,39	11,60	11,65
Середня ціна яєць курячих, грн./тис. шт.	521,5	627	656,7	782,4	1333,2	1108,7	1145,9	1600,3
Місткість внутрішнього ринку яйця за раціональною нормою споживання, млрд. грн.	6,91	8,29	8,66	9,76	16,57	13,72	14,12	19,67
Фактична місткість внутрішнього ринку яйця, млрд. грн.	7,39	8,78	9,23	10,43	15,99	12,63	13,29	18,64

Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [10]

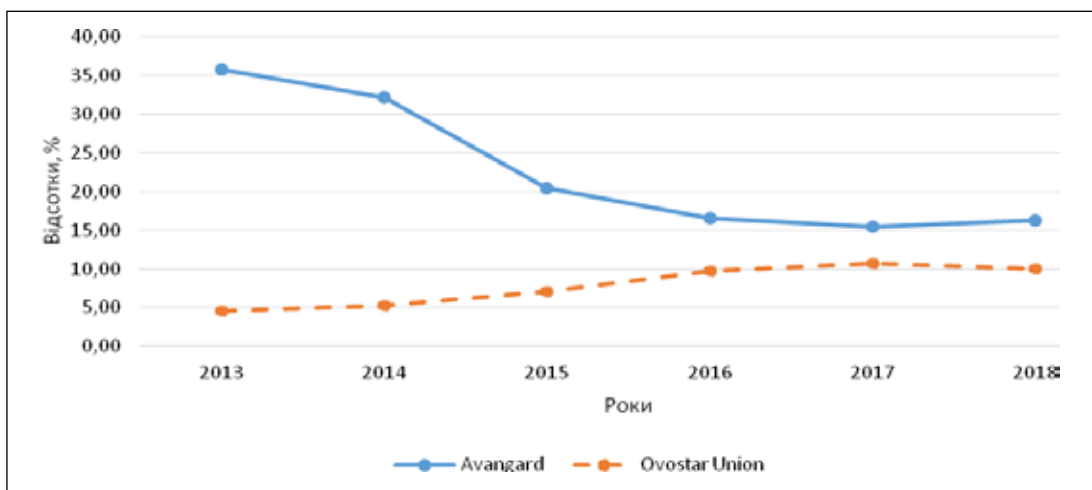

Рис. 2. Динаміка часток ринку лідерів галузі яєчного птахівництва за 2013–2018 роки

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

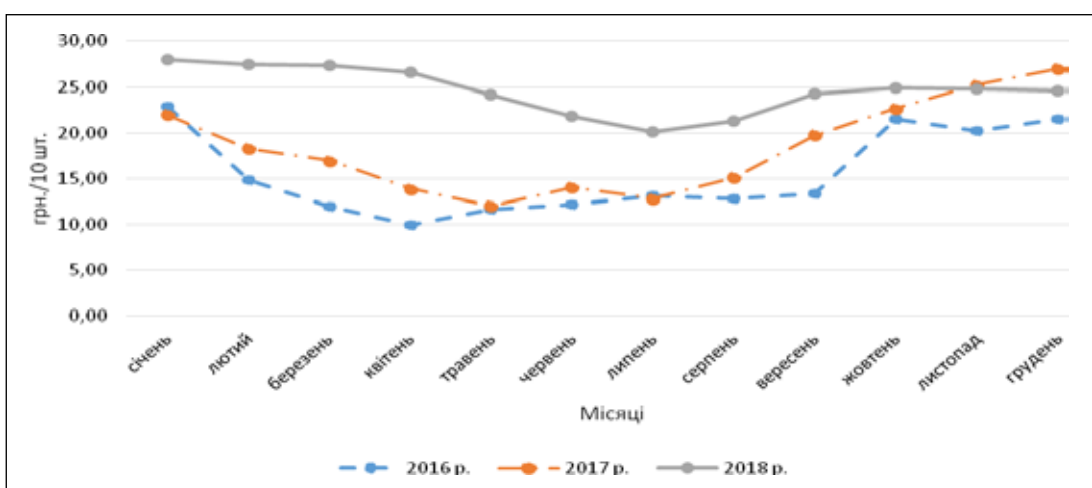

Рис. 3. Динаміка споживчих цін на 10 яєць курячих I–II категорії в Україні на 2016–2018 роки

Джерело: побудовано авторами на основі джерела [10]

використовувала стратегію зростання через механізми злиття й поглинання, що відповідає її стратегічній меті, яка полягає у підвищенні вартості компанії. Процес реалізації стратегії зростання базується як на внутрішньому розвитку (розширення асортименту, випуск нових товарів, а саме сухих яєчних продуктів (концентрична диверсифікація), стратегія підвищення якості шляхом впровадження новітніх технологій), так і на зовнішньому форсуванні розвитку, що полягає у злитті та поглинанні підприємств (птахофабрик, комбикормових заводів) [1]. “AVANGARDCO IPL” досягнула стійкого зростання шляхом придбання компаній (у 2003–2008 роках) у слабоконцентрованій яєчній галузі, в результаті об’єднання більш ніж 25 бізнес-одиниць було створено компанію національного масштабу. У цей період почався швидкий ріст ринку яєць, яєчних продуктів та попиту на них.

Для того щоби здійснювати успішну реалізацію загальної стратегії, керівництво холдингу виокремило такі напрями росту на зовнішньому ринку:

1) збільшення експорту яєць у шкаралупі та яєчних продуктів; саме завдяки високій якості продуктів, а також економії на масштабі за рахунок розширення виробництва шляхом вертикальної інтеграції “AVANGARDCO IPL” може й надалі збільшувати обсяги експорту яєць та яєчних продуктів до країн Середнього Сходу, Азії та СНД;

2) придбання інших компаній аналогічного напрямку у країнах Східної Європи, що дасть змогу швидше завоювати європейський ринок [2; 4]; на цьому етапі життєвого циклу компанія використовує стратегію лідерства за витратами та активно впроваджує принципи управління якістю та екологічної безпеки.

Наступним етапом аналізу є розгляд динаміки споживчих цін (рис. 3).

З графіку ми бачимо певні особливості зміни цін, які значною мірою викликані специфікою виробництва продукції на цьому ринку. Річ у тім, що досліджуваний ринок повністю залежить від коротких циклів, сезонності. Виробничими потужностями компаній-виробників яєць є кури-несучки, отже, підприємства й домогосподарства мають враховувати їх біологічні особливості. Квочки дуже чутливі до змін зовнішнього середовища, в холодні періоди року продуктивність їх падає, отже, пропозиція зменшується.

Очевидним є висновок, що ціни через цей зовнішній фактор мають циклічну динаміку й зростають згідно зі змінами довжини світлої частини дня, а також зі змінами температури. Оскільки циклічність на промислових підприємствах незначна, а в домогосподарствах навпаки, то в теплі

періоди відбувається перенасичення ринку пропозицією домогосподарств, провокуючи виробників знижувати ціни відповідно до закону рівноваги попиту і пропозиції. Отже, через зміну пори року змінюються також показники виробництва, що слід враховувати під час ідентифікації причин цих коливань. Йдеться про сезонні коливання пропозиції. Також варто зазначити, що промислові виробники спроможні компенсувати сезонну циклічність, але піддаються впливу вже інших законів, а саме ринкових. З огляду на те, що умови на підприємствах є високотехнологічними та враховують багато факторів, за якими не може встежити типове домогосподарство, ми маємо таку картину виробництва на 2017–2018 роки (рис. 4, 5).

Як ми можемо побачити з графіка, різниця в матеріально-технічній базі значно впливає на

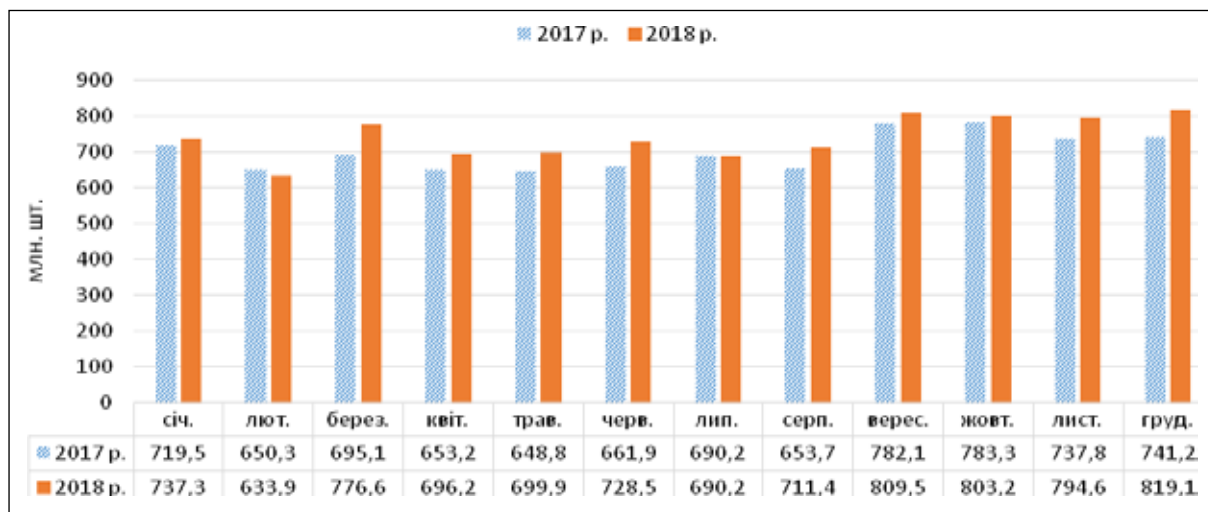

Рис. 4. Виробництво яєць від птиці свійської сільськогосподарськими підприємствами

Джерело: побудовано авторами на основі джерела [10]

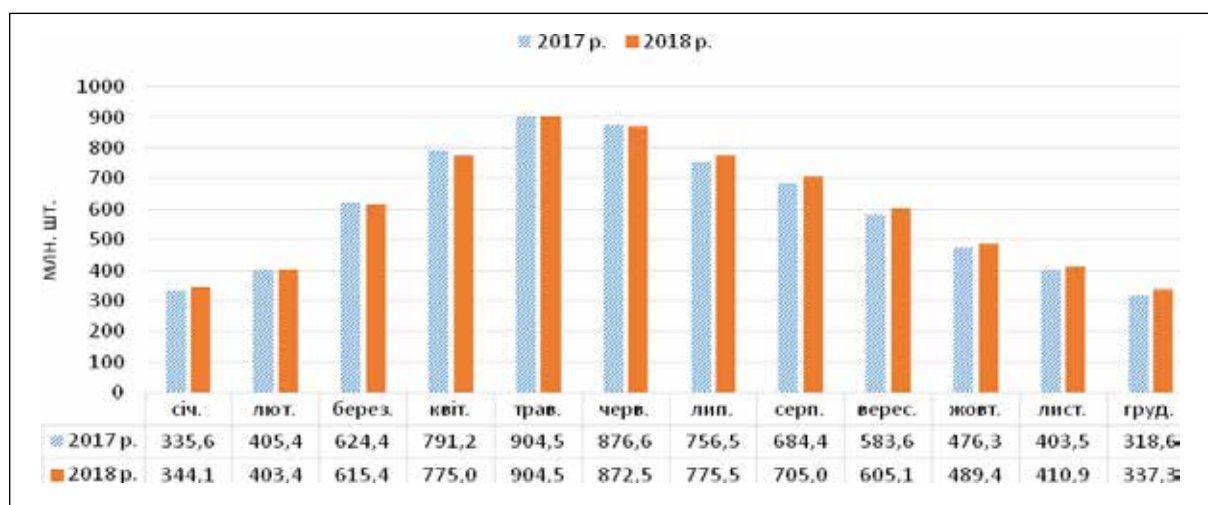

Рис. 5. Виробництво яєць від птиці свійської в домогосподарствах

Джерело: побудовано авторами на основі джерела [10]

сезонність виробництва яєць. Отже, домогосподарствам варто більш ретельно стежити за умовами утримання курей, а промисловим виробникам слід приділяти увагу іншим факторам виробництва, таким як харчування та санітарна безпека.

В періоди максимальних значень обсягів виробництва, тобто в проміжок між березнем і вереснем, виробництво у 2017 році, навпаки, зменшилось відносно холодних періодів того ж року. Причиною цього є неврахування перелічених вище факторів і, як наслідок, зниження продуктивності або захворюваність курей-несучок. Наочно демонструє циклічність на досліджуваному ринку рис. 6.

Такі значні коливання обумовлюють необхідність виробникам підвищувати ціни та адаптувати свою цінову стратегію та маркетингову політику під умови циклічності ринку. Хоча сільськогосподарські підприємства мають можливість збалансувати виробництво, вони під впливом циклічності у господарствах населення вимушені підлаштуватися під загальну тенденцію та психологічне сприйняття цінності яєць як продукту в різні сезони. Однак нині спостерігається тенденція до поступового витіснення конкуренції олігополістичною структурою ринку.

Сезонні коливання на ринку курячих яєць визначаються не лише природними чинниками. Є також низка інших чинників, насамперед йдеться про економічні чинники, зокрема рівень доходів споживачів, структуру споживання, зміну смаків та загальної культури споживання, формування платоспроможного попиту через вплив пропозиції, конкурентну структуру ринку, інструментарій та інтенсивність конкуренції. Ринку яєць властива сезонність споживання протягом року, тоді як у довгостроковому періоді попит на яйця відносно стабільний. Влітку збільшується виробництво яєць у господарствах населення, що збільшує загальну

пропозицію цього продукту на ринку на 30–35%. Також на ринок впливає сезонна зміна структури споживання продуктів харчування. Влітку населення традиційно споживає більше овочів і фруктів, знижуючи кількість споживання яєць. Сукупний вплив цих факторів призводить до значного зниження ціни на яйце. При цьому основна проблема полягає у прогнозуванні обсягів продажу з урахуванням високої інтенсивності конкуренції на ринку.

Зростання цін на яйця курячі пояснюється специфікою ринку. За зростання ціни зменшиться попит, що безпосередньо впливає на місткість ринку. Дія ринкових законів змушує виробників зменшувати обсяги, проте специфіка виробництва не дає змоги швидко реагувати. Надлишок яєць стимулює збільшення експорту [1]. Відповідно, за зменшення ціни збільшиться попит, але реакція пропозиції буде менш помітною.

Ще однією особливістю цінової ситуації на ринку яєць є прояви олігополістичного ціноутворення. Ціна на цей продукт протягом року то підвищується до максимуму, то знову падає після зниження споживчого попиту та зменшення експорту. Однак ціна станом на 2018 рік замість звичного падіння демонструвала стабільність та навіть ріст. Аналіз даних 2016–2018 років показав, що у 2018 році цінова тенденція відмінна від двох попередніх. У січні 2016 та 2017 років ціна на курячі яйця після грудневого зростання знизилась на 16% та 11% відповідно. У 2018 відбулося зростання вартості на 2%, а саме з 30,2 грн. за десяток до 30,8 грн. Однак з урахуванням зміни методики рахування, тобто переходу з підрахунків вартості яєць 1–2 категорії до середньої ціни одразу 1, 2 та вищої категорії, можна говорити про зростання 18%, а саме з 26 грн. за десяток до 30,8 грн. Експерти ринку говорять про можливу картельну змову, про що свідчать збіг ситуації на ринку та інсайдерська

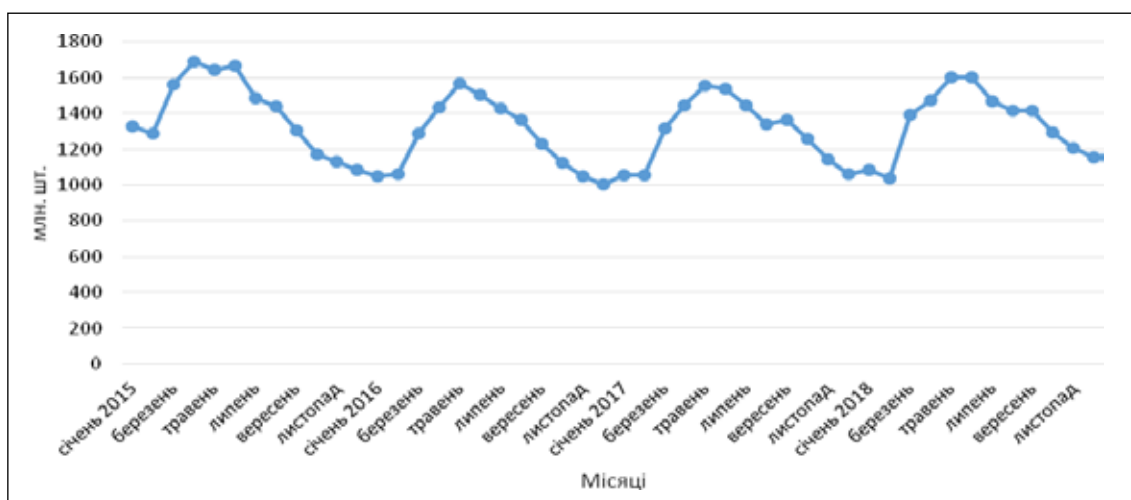

Рис. 6. Динаміка коливань обсягів виробництва яєць в Україні за 2015–2018 роки

Джерело: побудовано авторами за результатами власних досліджень

інформація [8]. Необхідно також порівняти експортні ціни й ціни внутрішнього ринку в певний період. Якщо з'ясується, що експортні ціни є значно нижчими за внутрішні, то є всі підстави говорити про антиконкурентні дії великих виробників.

Висновки з проведеного дослідження.

Птахівнича галузь України має високий рівень розвитку. З 2017 року розпочалося поступове збільшення поголів'я птиці як у секторі промислового виробництва, так і в домогосподарствах, що засвідчило поступове відновлення галузі після кризи. На розвиток ринку яєць впливають такі чинники, як загальна чисельність поголів'я курей, продуктивність курей, економічна ситуація, епізоотична ситуація в регіоні, сезонність.

Розгляд динаміки споживання яєць в Україні показав, що у 2014–2018 роках на одну особу припадало 268–280 яєць, що менше раціональної норми, яка складає 290 штук, а зростання обсягів споживання за 2010–2014 роки склало 47%.

Сегмент яєчних продуктів активно розвивається в Україні з 2005 року, демонструючи високі темпи зростання, особливо сухих продуктів до 2016 року включно та рідких ЯП з 2017 року. Виявлено тенденцію до зростання попиту на органічну продукцію на цьому ринку (яйця вільного вихову), незважаючи на вищу ціну. В ЄС розвиток цього сегменту не лише базується на зростанні попиту, але й стимулюється на законодавчому рівні.

Показники ринкових часток основних виробників яєць в Україні дещо знизились, що вказує на значну конкуренцію між виробниками та вплив зовнішніх факторів на виробництво і збут продукції. Відбулося поступове вирівнювання конкурентних позицій двох компаній, таких як «Авангард» та «Ovostar Union». На основі проведених досліджень можна зробити висновок, що ринок яєць України має характерні риси олігополії, оскільки сукупна частка трьох найбільших промислових груп учасників ринку («Авангард», «Овостар Юніон» та «Інтер-Агросистеми») становить понад 46%, а в окремі періоди наявні прояви картельної змови.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Agravery : офіційний веб-сайт. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/ukrainskij-rinok-aec-blizkij-do-oligopolii> (дата звернення: 19.05.2020).
2. Офіційний сайт "AVANGARDCO IPL". URL: <https://avangardco.ua> (дата звернення: 07.05.2020).
3. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України : статистичний збір-

ник / відп. за вип. О. Прокопенко. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 55 с.

4. Гоменюк О., Круліковська Н. Сучасний стан та перспективи розвитку світового та українського ринків яєць та яєчних продуктів. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3127> (дата звернення: 14.05.2020).

5. Latifundist Media : офіційний веб-сайт. URL: <https://agropolit.com/news/7682-tri-vitchiznyanih-virobnika-yayets-zaymayut-466-rinku> (дата звернення: 19.04.2020).

6. На ринку курячих яєць цінова змова? URL: <https://usba.com.ua/na-rinku-kuracih-aec-cinova-zmova> (дата звернення: 03.06.2020).

7. Офіційний сайт "ProConsulting". URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-yaic-svobodnogo-vygula-ukrainy-2019-god> (дата звернення: 19.05.2020).

8. Державна служба статистики України. Статистичний бюлетень. 2018. URL: <http://agroua.net/statistics> (дата звернення: 19.05.2020).

REFERENCES:

1. Agravery. Official web-site (2018). URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/ukrainskij-rinok-aec-blizkij-do-oligopolii> (accessed 19 May 2020).
2. Ofitsiyni sait "AVANGARDCO IPL" [Official site "AVANGARDCO IPL"] (2019). URL: <http://avangardco.ua> (accessed 7 May 2020).
3. Balansy ta spozhyvannya osnovnyh produktiv har-chuvannia naselennyam Ukrainy u 2018 roci [Balances and consumption of basic foodstuffs by the population of Ukraine in 2018] (2019). Kyiv: State Statistics Service of Ukraine.
4. Gomenjuk, O. and Krulikovska, N. (2014). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku svitivogo ta ukrainskogo rynkiv yayets ta yayechnyh produktiv [Current market situation and prospects of development of the Ukrainian and world egg market]. *Efektivna ekonomika*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3127> (accessed 14 May 2020).
5. Latifundist Media. Official web-site (2018) Retrieved from: <https://agropolit.com/news/7682-tri-vitchiznyanih-virobnika-yayets-zaymayut-466-rinku> (accessed 19 April 2020).
6. Na rynku kuriachyh jajets' tsinova zmova? [Is there a price collusion in the chicken egg market?] <https://usba.com.ua/na-rinku-kuracih-aec-cinova-zmova> (accessed 3 June 2020).
7. ProConsulting. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-yaic-svobodnogo-vygula-ukrainy-2019-god> (accessed 19 May 2020).
8. State Statistics Service of Ukraine (2018). Agricultural statistics. Statistical Bulletin, 2018. Retrieved from: <http://agroua.net/statistics> (accessed 19 May 2020).